

23. 08. 2010

INRIKESMINISTERIET

MONIKULTTUURINEN LAPSEN ETU -VERKOSTON LAUSUNTO

Allekirjoittaneet lapsi-, nuoriso- ja maahanmuuttajatyötä tekevät järjestöt kuuluvat Monikulttuurinen Lapsen Etu -verkostoon ja ovat päättäneet lausua yhteisesti seuraavaa hallituksen esityksestä laiksi kotoutumisen edistämisestä:

Yleistä

Uudessa laissa on huomioitu kiitettävästi ja laajasti eri maahanmuuttoperusteiden tulevien henkilöiden yksilölliset kotoutumiseen liittyvät tarpeet ja haasteet. Allekirjoittaneet järjestöt pitävät erittäin tärkeänä sitä, että laissa on kiinnitetty huomiota maahanmuuttajalasten, -nuorten ja -perheiden kotoutumiseen.

Lakiesityksessä kotouttamispalveluiden tuottajiksi nimetään kunta ja työ- ja elinkeinotoimistot. Lain eri pykälissä tulisi avata sitä, mitä kuntien hallintokuntia tai viranomaisia kyseisen pykälän noudattaminen erityisesti velvoittaa. Lisäksi useissa lain pykälissä sanamuodot ovat liian väljiä, jolloin jää epäselväksi velvoittaako kyseinen pykälä viranomaisia toimimaan lain pykälän mukaan vai ei.

Uuden lain kotouttamis- ja kotoutumistoimenpiteiden toteuttamista ja seurantaan varten tarvitaan lisää resursseja sekä viranomaisille suunnattua koulutusta ja tiedotusta. Resurssien takaaminen on välttämätöntä, jotta maahanmuuttajien kotoutumista voidaan tukea lain edellyttämällä tavalla.

Kommentit esitykseen laista

3 §

Kyseisen pykälän kuudennen kohdan perusteluissa tulee mainita, että *muun vastaavanlaisen syyn perusteella* erityisiä toimenpiteitä tarvitsevia maahanmuuttajia voivat olla esim. Suomeen ilman huoltajaa saapuneet alaikäiset turvapaikanhakijat saatuaan oleskeluluvan.

4 §

On tärkeää, että jo lain alussa tuodaan esiin lapsen etu ja viranomaisten velvoite noudattaa lastensuojelulakia maahanmuuttajalasten ja -nuorten kohdalla.

Pykälän perusteluissa mainitut seikat, joihin tulee kiinnittää huomiota lapsen etua arvioitaessa (yksityiskohtaiset perustelut s. 62), tulee kirjata suoraan kyseiseen pykälään. Kaikki alaikäisiä maahanmuuttaja- ja pakolaislapsia työssään ja tehtävissään kohtaavat viranomaiset eivät välttämättä tunne lastensuojelulakia. Tämän vuoksi lain keskeiset periaatteet tulee kirjata selkeästi näkyviin, jotta ne voidaan mieltää yksiselitteisen velvoittaviksi.

Pykälän toinen momentti on liian tulkinnanvarainen ja epäselvä ja se voi johtaa tilanteeseen, jossa lasta ei kuulla lainkaan. Pykälän perusteluihin tulisi vähimmillään kirjata esimerkkejä tilanteista, joissa lapsen kuulemista voidaan pitää ilmeisen tarpeettomana.

7 §

Lakiesityksen mukaan kaikilla, myös lapsilla ja nuorilla, on oikeus saada perustietoa suomalaisesta yhteiskunnasta. On tärkeää, että lakia soveltavat viranomaiset huomioivat lasten ja nuorten tiedontarpeet perustietoaaineistoa tuottaessaan ja, että lasten ja nuorten oikeus perustiedonsaantiin turvataan.

Perustietoa annettaessa tulee kiinnittää erityistä huomiota myös siihen, että maahanmuuttajanaiset ja kotona olevat pienten lasten äidit saavat riittävästi tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta.

9 §

Pykälän perusteluissa tulee mainita (yhdenmukaisesti 3 pykälän 6 kohdan perusteluiden kanssa), että ilman huoltajaa Suomeen saapuneet alaikäiset turvapaikanhakijat kuuluvat erityisiä toimenpiteitä tarvitseviin maahanmuuttajiin oleskeluluvan saatuaan.

Lisäksi ensimmäisen momentin viimeiseen lauseeseen tulee tehdä seuraava lisäys (kursiivilla): ”sekä muut työllistymiseen ja kotoutumiseen vaikuttavat seikat”, koska kotoutumisen ensisijainen päämäärä ei kaikilla ole työllistyminen.

10 §

Oikeudesta alkukartoitukseen tulee tiedottaa perusteellisesti ja selkeästi. Pykälän viimeinen momentti alkukartoituksen tietojen siirtymisestä sille viranomaiselle, jolle maahanmuuttajan asiakkuus siirtyy, on erittäin tärkeä ja tarpeellinen.

12 §

Kotona lapsia huoltavan vanhemman kotoutumisen turvaamiseksi on tärkeää, että kotoutumissuunnitelmaan oikeuttavaa aikaa on mahdollista pidentää lakiesityksen mukaisesti.

15 §

On tärkeää, että erittäin haavoittuvassa asemassa olevien maahanmuuttajanuorten, kuten oppivelvollisuusiän ylittäneiden vähäisen koulutustaustan omaavien nuorten, oikeudet jatkuvaluonteisin ja moniammatillisesti tuotettuihin kotoutumispalveluihin turvataan henkilökohtaisilla kotoutumissuunnitelmillä. Yksin Suomeen alaikäisenä saapuneille lapsille tulee aina tehdä kotoutumissuunnitelma palveluiden turvaamiseksi.

Ilman huoltajaa Suomessa asuvan alaikäisen turvapaikanhakijan kotoutumissuunnitelman tulee olla lastensuojelulain mukaiseen lastensuojelutarpeen selvittämiseen rinnastettava toimenpide. Näissä tilanteissa kotoutumissuunnitelmaan tulee kirjata toimenpiteet aina 21 ikävuoteen asti samalla tavalla kuin lastensuojelun piirissä olevien nuorten kohdalla toimitaan.

On tärkeää, että esitys kotouttamislaiksi on yhteneväinen nuorisolakiin lisättävän säännöksen kanssa paikallisten viranomaisten monialaisesta yhteistyöstä ja että lain perusteluissa kannustettaisiin nuorisolain mukaisesti viranomaisia monialaiseen yhteistyöhön lasten ja nuorten kotoutumisen edistämiseksi. Vaikka lain 29 § käsittelee monialaista yhteistyötä paikallistasolla, tulisi lain perusteluissa 15 § kohdalla mainita nimeltä ne hallintokunnat, jotka ovat keskeisiä toimijoita lasten ja nuorten

onnistuneen kotoutumisen kannalta, erityisesti sosiaali- ja terveys-, nuoriso- ja opetustoimi.

23 §

Laissa omaehtoiseksi opiskeluksi voidaan lukea mm. perusopetus. Erityisen haavoittuvassa asemassa ovat oppivelvollisuusiän ylittäneet maahanmuuttajanuoret. Heidän oikeutensa perusopetukseen ja kielikoulutukseen, niin suomen tai ruotsin kuin oman äidinkielen opiskeluun, on turvattava uudessa laissa. Opetuksesta vastaavien valtion viranomaisen tulee tukea kuntia heidän toimenpiteissään tarjota oppivelvollisuusiän ylittäneille maahanmuuttajanuorille perustuslain turvaamaa oikeutta saada peruskouluopetusta.

Laissa tai lain perusteluissa ei tarjota ratkaisua siihen, millaista ohjausta ja jatkotoimenpiteitä tarjotaan niille nuorille, jotka tulevat hylätyksi ammatillisen koulutuksen tai lukion kielikokeessa.

26 §

Pykälän 1 momentin 1 kohdassa ehdotetaan muiksi kotoutumista tukeviksi ja edistäviksi toimenpiteiksi ja palveluiksi mm. alaikäisten maahanmuuttajien erityistarpeiden vaatimat ja lastensuojelun jälkihuoltoon rinnastettavat toimenpiteet ja palvelut. Pykälän sisältö on oikeansuuntainen, mutta jää epäselväksi keitä alaikäisillä maahanmuuttajilla tässä yhteydessä tarkoitetaan. Epäselvää on myös, millaisista palveluista on kyse puhuttaessa lastensuojelun jälkihuoltoon rinnastettavista toimenpiteistä.

Mikäli tässä yhteydessä alaikäisillä maahanmuuttajilla tarkoitetaan ilman huoltajaa Suomeen saapuneita turvapaikanhakijoita, niin se tulee pykälässä todeta. Tällä ryhmällä ei nykyisellään ole oikeutta lastensuojelulaissa tarkoitettuun jälkihuoltoon, joten siitä on erityisen perusteltua säätää siihen saakka kunnes nuori täyttää 21 vuotta.

27 §, 31 §

Kunnan kotouttamispolitiikan ja -ohjelman tulee tukea paikallisesti tai seutukunnallisesti pykälissä mainittuja asioita. Nämä pykälät ovat tärkeitä juuri siitä syystä, että niillä pyritään edistämään myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien välillä.

Lain perusteluissa tulisi avata enemmän sitä, mitä listatuilla asioilla tarkoitetaan ja tavoitellaan, kuten hyvät etniset suhteet ja kulttuurien välinen vuoropuhelu.

Lain perusteluissa puhutaan rasismista ja syrjinnästä ja niiden vahingollisista vaikutuksista maahanmuuttajien kotoutumiseen, mutta laissa tai sen perusteluissa ei esitetä konkreettisia keinoja esimerkiksi rasismia ja syrjintää kokeneiden tuki- ja neuvontapalveluista.

32 §

Maahanmuuttajien perheryhmäkotien toiminnasta ja henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista tulee tässä laissa säätää samantasoisesti kuin lastensuojelulaissa on säädetty lastensuojelulaitosten toiminnasta ja henkilökunnan kelpoisuudesta.

Pykälän perusteluissa todetaan lisäksi, että lapset voivat asua perheryhmäkodeissa siihen saakka kunnes he täyttävät 18 vuotta tai kunnes perheenyhdistäminen toteutuu. Samassa yhteydessä todetaan, että ”täysi-ikäisyyden täytettyään nuori siirretään aikuisten puolelle vastaanottokeskuksiin”. Oleskeluluvan saaneita perheryhmäkodeissa asuneita nuoria ei kuitenkaan voida siirtää turvapaikanhakijoille suunniteltuihin vastaanottokeskuksiin.

42 §

Oleskeluluvan saaneiden nuorten maahanmuuttajien kohdalla kuntapaikan viipyminen voi johtaa tilanteeseen, jossa nuori ei pääse hänelle kuuluvien kotoutumispalveluiden piiriin ja kiinnittyminen yhteiskuntaan vaikeutuu. Kustannusten korvaaminen kunnille voisi alkaa siitä, kun henkilö on rekisteröity kotikuntansa väestötietojärjestelmään eli on tullut kuntalaiseksi.

47 §

Pykälän 2 momentin 2 kohdassa tulee selkeästi säätää erillisinä kustannuksina korvattaviksi 18 vuotta täyttäneiden, ilman huoltajaa alaikäisinä tulleiden turvapaikanhakijoiden asumisen ja jälkihuollon kustannukset siihen saakka kunnes nuori täyttää 21 vuotta – sen sijaan, että asia mainitaan pykälän perusteluissa esimerkkitapauksena kunnalle korvattavista erityiskustannuksista. Nämä kustannukset tulee korvata ilman erityistä harkintaa, jotta ne voidaan ottaa huomioon mm. kuntien kotouttamisohjelmissa.

Lisäksi pykälän 2 momentin 3 kohdassa tulisi ottaa huomioon alaikäisten, erityisesti ilman huoltajia saapuneiden, oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden tarve sosiaali- ja terveydenhuollon palveluille, vaikka tarve hoidolle ilmenisi vasta Suomessa.

Helsingissä 23.6.2010

Erityishuoltojärjestöjen liitto Ehjä

Mannerheimin Lastensuojeluliitto

Monikulttuurisyhdistys Familia Club

Pakolaisneuvonta - Refugee Advice Centre

Parasta Lapsille

Pelastakaa Lapset

Pesäpuu

Suomen lasten ja nuorten säätiö

Suomen Mielenterveysseura

Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi

Suomen Punainen Risti

Suomen UNICEF

Väestöliitto

Yhteiset Lapsemme – All Our Children